

ЛЕКЦІЯ 3

Принцип розрізнення в міжнародному гуманіторному праві (МГП)

ЗМІСТ

- a. Комбатанти та цивільні особи
- b. Цивільні, що беруть безпосередню участь у збройному конфлікті
- c. Військові об'єкти та цивільні об'єкти
- d. Об'єкти подвійного призначення

а. Комбатанти та цивільні особи

Розмежування між комбатантами та цивільними особами, цивільними та військовими об'єктами є одним із засадничих принципів МГП. Він найяскравіше унаочнюється статтею 48 ДП І, яка зазначає, що:

«Для забезпечення поваги й захисту цивільного населення та цивільних об'єктів сторони, що перебувають у конфлікті, повинні завжди розрізняти цивільне населення й комбатантів, а також цивільні й воєнні об'єкти та відповідно спрямовувати свої дії тільки проти воєнних об'єктів».

Утім, звичаєве існування цього принципу сягає витоків МГП. Більш сучасна його формула була викладена в 1762 році Жаном-Жаком Руссо в його відомому трактаті «Про суспільну угоду, або Принципи політичного права» де франко-швейцарський філософ відзначав, що:

«Війна в жодному разі не є стосунками між людьми, а стосунками між державами, у яких окремі особи є ворогами лише випадково; не як люди й навіть не як громадяни, а як солдати... Оскільки метою війни є знищення ворожої держави, законно вбивати захисників останньої, доки вони носять зброю; але як тільки вони відкладають її й здаються, вони перестають бути ворогами чи агентами ворога й знову стають простими людьми, і надалі незаконно позбавляти їх життя».

Жан-Етьєн-Марі Порталіс, французький державний діяч кінця XVIII – початку XIX століття, використав ідею Руссо в справі про необхідність повернення власності після війни, що слухалась призовим судом, виступаючи в ній у якості генерального прокурора.¹ Цей, як вважається, перший випадок практичного застосування думки про необхідність розрізнення цивільного та військового міцно увійшов до праворозуміння подальших теоретиків і практиків МГП. Відтоді озвучена Порталісом ідея Руссо має назву «доктрина Руссо-Порталіса» та служить основою дискусії про розрізнення в МГП.

Першим кроком в інтерпретації принципу розрізнення є визначення того, хто може вважатися комбатантом. Стаття 43 ДП І вказує, що особи, які входять до складу збройних сил, є комбатантами (за винятком медичного та духовного персоналу, який є так званими некомбатантами), вони мають право

¹ Georg Schwarzenberger, *International Law as applied by International Courts and Tribunals*, London, Steven & Sons Limited, 1968, Page 259.

брати участь у збройному конфлікті, володіють імунітетом від переслідування за це в будь-якій юрисдикції світу та можуть розраховувати на статус військовополоненого при захопленні в полон.²

Визначення збройних сил надається їй у тій самій статті 43 ДП І. Воно полягає в тому, що збройні сили:

«складаються з усіх організованих збройних сил, груп і підрозділів, що перебувають під командуванням особи, відповідальної перед цією стороною за поведінку своїх підлеглих, навіть якщо ця сторона представлена урядом чи владою, невизнаними супротивною стороною. Такі збройні сили підпорядковані внутрішній дисциплінарній системі, яка, поряд з іншим, забезпечує додержання норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів».

Стаття 43 ДП І стосується не лише регулярних збройних сил, а й іррегулярних, тобто таких організованих збройних груп, які не обов'язково мають певний статус прописаним у внутрішньому законодавстві сторони в конфлікті.³ Таким чином, добровольчі загони, загони територіальної оборони, загони, сформовані недержавними акторами, можуть розглядатися як частина збройних сил у розумінні ДП І.

У визначенні збройних сил закладено чотири вимоги до збройних груп, щоб останні охоплювалися статтею 43 ДП І:

- військовий характер групи;
- підпорядкованість стороні в конфлікті;
- наявність організації відповідального командування;
- дотримання МГП.

Підпорядкованість стороні в конфлікті розкривається в Коментарі МКЧХ до статті 43 ДП І через швидку згадку про наявність у збройної групи командування, яке би було відповідальним перед стороною в конфлікті. Антонімом до ситуації, у якій командування підпорядковується стороні в конфлікті, є приватна війна, яка розв'язується групою з власної ініціативи й ніяк не

² Коваль Д., Лациба А. (2024). Статус так званої ПВК «Вагнер» за міжнародним гуманітарним правом. Truth Hounds, URL: <https://truth-hounds.org/cases/status-tak-zvanoyi-pvk-vagner-za-mizhnarodnym-gumanitarnym-pravom/>, Коваль Д. (2024). Громадяни власної держави як військовополонені. Truth Hounds, URL: <https://truth-hounds.org/cases/gromadyany-vlasnoyi-derzhavy-yak-vijskovopoloneni/> (дата звернення: 26.09.2024)

³ Див. Benchbook on the Adjudication of International Crimes under Ukrainian Domestic Law, Para. 19. (date of access: 26.07.2024)

кореспондує паралельній діяльності держави. Коментар також констатує, що збройні сили можуть формуватися відповідно до законів держави або через якісь інші методи.⁴

Коментар МКЧХ до статті 43 ДП I відзначає, що організованість може означати різні рівні організації. Утім, як мінімум, ДП I вимагає, щоби групи брали спільну участь у збройних сутичках, на відміну від індивідів, що діють ізольовано й проводять операції без відповідної підготовки й тренувань.⁵ Відповідальне командування означає можливість скеровувати учасників групи для проведення певних операцій, ієрархічність групи та наявність конкретних ватажків.

Коментар МКЧХ до статті 44 ДП I, яка стосується комбатантів і військовополонених, відзначає, що вимога щодо дотримання МГП є такою, яка не може позначати очікування виконання абсолютно всіх приписів МГП. Швидше йдеться про дотримання принаймні мінімального набору норм щодо розрізнення, заборони вбивства захищених осіб, заборони катувань тощо. Загалом, дотримання норм МГП не може бути нижчим, ніж того вимагає стаття 85 ДП I. Водночас окремі випадки недотримання норм МГП не позбавляють захисту групу та не дискваліфікують її як частину збройних сил. Коментар МКЧХ, цитуючи позиції держав-учасниць ДП I, відзначає, що прикладом позбавлення групи статусу частини збройних сил (і, як наслідок, захисту її учасників як комбатантів та військовополонених) може бути ситуація, коли група заявляє про те, що не збирається дотримуватися норм МГП і постійно своїми діями підтверджує це. Цей самий коментар згадує позицію інших держав, які вказували на малоімовірність цього сценарію, та додатково на той факт, що існують кращі можливості покарання групи за недотримання МГП, ніж позбавлення її членів статусу комбатантів, – наприклад, кримінальне покарання за скоєння воєнних злочинів.⁶

Частина 3 статті 43 ДП I додатково відзначає, що сторона в конфлікті може залучити до збройного конфлікту «парамілітарну або озброєну організацію, що забезпечує охорону правопорядку». При цьому така сторона зобов'язується повідомляти про це інші сторони, що перебувають у конфлікті. Термін «парамілітарна організація» був обраний для того, щоби краще відобразити різність інституційної організації правоохоронних органів держав-учасниць ДП I.

⁴ International Committee of the Red Cross, Commentary on the Additional Protocols, 8.06.1977, Geneva Conventions, 12.08.1949, (ICRC 1987), Additional Protocol I, Article 43, Para. 1672. (date of access: 26.07.2024)

⁵ Ibid. Para. 1672.

⁶ Ibid. Para. 1688.

Частина друга статті 44 ДП I вказує, що:

«хоча всі комбатанти зобов'язані дотримувати норм міжнародного права, застосовуваного в період збройних конфліктів, порушення цих норм не позбавляє комбатанта його права вважатися комбатантом або, якщо він підпадає під владу супротивної сторони, його права вважатися військовополоненим».

Єдиним винятком з цього правила є ситуація, описана в частинах 3 та 4 статті 44 ДП I. Цей виняток стосується ситуації, за якої комбатант не відрізняє себе від цивільного населення навіть тоді коли знаходиться на виду в протинника чи під час збройного зіткнення.

Інший набір характеристик, яким має відповідати комбатант, розміщено в статті 4 ЖК III (яка повторює статтю 1 ГК IV). Формально (і тут ЖК III відрізняється від ГК IV, яка висуває ті ж вимоги до всіх комбатантів) він застосовний до:

«членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема, членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема, організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

- ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;
- вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;
- вони носять зброю відкрито;
- вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни».

Умови, яким мають відповідати добровольчі загони та рухи опору, суголосні тим, що згадуються в статті 43 ДП I, тож немає потреби в їх детальному аналізі. Утім, стаття 4 ЖК III додатково вимагає, щоби згадані вище загони належали до однієї зі сторін конфлікту. Належність до сторони в конфлікті історично фіксувалася тоді, коли існувала письмова авторизація на участь будь-яких збройних груп у збройному конфлікті на стороні конкретної держави.⁷ Проте віддавна така письмова авторизація не вимагається. Натомість

⁷ Ibid. Para. 1002.

належність до збройних сил може проявлятися в досить варіативних формах. Так, стаття 4 ЖК III розроблялася на тлі пам'яті про рухи опору під час Другої світової війни, коли деякі підрозділи діяли або цілком відокремлено від державної влади, що де-юре представляла конкретну територію, або без визнання зв'язку між такими підрозділами та державою. Як наслідок, стаття 4 задумувалася як така, що покриватиме усі ці випадки.

Коментар МКЧХ до статті 4 ЖК III вирізняє дві вимоги, які мають кумулятивно виконуватися, щоби можна було говорити про належність до однієї зі сторін конфлікту:

- група повинна вести збройні дії на користь сторони збройного конфлікту;
- сторона в конфлікті має визнавати і участь групи в збройних діях, і те, що ця участь здійснюється на її користь.

Перша вимога проявляється в тому, чи сторона збройного конфлікту отримує зиск від дій збройного формування. Щодо другої вимоги, то визнання стороною в конфлікті може мати 2 форми:

- явна – коли держава прямо заявляє про підтримку групи чи її дій і, таким чином, надає офіційне урядове схвалення;
- мовчазна – коли держава, наприклад, вступає в контакт із такою групою, щоби та виконала певні військові завдання.⁸

Окремий вид комбатантів, виходячи зі статті 4 ЖК III, становлять:

«жителі неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоби чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни».

Такі особи мають також статус комбатанта, проте від них не очікується належність до сторони в конфлікті, організованість чи наявність відмітного знака. Вимогою для них залишається носіння зброї та дотримання МГП. Утім, комбатанти цього типу можуть існувати протягом короткого періоду часу, адже передумовою визнання за ними статусу є ситуація, за якої наближається ворог. Після того, як вони беруть участь у конфлікті з ворогом протягом деякого часу, комбатанти цієї групи мають почати виконувати вимоги, що висуваються до членів ополчень чи інших добровольчих загонів, які належать до

⁸ Ibid.

сторони в конфлікті, або ж бути повноцінно інтегрованими до збройних сил своєї держави.⁹

Усі інші особи, що не є комбатантами, мають розглядатися як цивільні особи. Останні захищені МГП від спрямування нападу на них. По відношенню до цивільних осіб діє режим МГП щодо поводження з цивільними особами, які перебувають на окупованих територіях чи в руках протилежної сторони в конфлікті.

⁹ The Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12.08.1949, International Humanitarian Law Databases ICRC.
URL: https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciii-1949/article-4/commentary/2020?activeTab=detail#_Toc42431489 (date of access: 26.07.2024)

в. Цивільні, що беруть безпосередню участь у збройному конфлікті

Цивільна особа, яка бере безпосередню участь у бойових діях, втрачає свій захист за МГП у тому, що стосується заборони спрямування нападу проти неї. Це, утім, не означає, що такі особи втрачають свій статус цивільної особи чи захист за, скажімо, ЖК IV та ДП I, через факт участі в збройному конфлікті.¹⁰

Ключовим джерелом в доктрині, яке дає змогу відповісти на питання, пов'язані з тим, яка діяльність цивільних осіб може розглядатися як безпосередня участь, а також які принципи МГП мають у такому разі визначати допустимі заходи реагування, є Настанови щодо тлумачення поняття «безпосередня участь у бойових діях».¹¹ Цей документ було підготовлено під егідою та від імені МКЧХ Нільсом Мецлером у розвиток статті 3, спільної для чотирьох ЖК, де йдеться про поширення цієї статті на осіб, «які не беруть активної участі в збройних діях»¹² (використання слова «активної» в офіційній українській версії статті пояснюється створенням українського перекладу на основі англійської версії ЖК; у французькій версії використовується термін, що точніше перекладається як «безпосередньої»), та частини 3 статті 51 ДП I, яка вказувала, що:

«Цивільні особи користуються захистом, передбаченим цим розділом, за винятком окремих випадків і на такий період, поки вони беруть безпосередню участь у воєнних діях».

Настанови складаються з 10 рекомендацій для інтерпретації поняття безпосередньої участі у бойових/воєнних діях. Одна з ключових рекомендацій під номером 5 стосується кумулятивних ознак безпосередньої участі в збройному конфлікті:

- дії можуть негативно вплинути на військові операції або військовий потенціал сторони збройного конфлікту або ж, альтернативно, призвести до загибелі чи поранення захищених осіб або руйнування захищених об'єктів (так званий поріг шкоди);

¹⁰ Див. Benchbook on the Adjudication of International Crimes under Ukrainian Domestic Law, Para. 20. (date of access: 26.07.2024)

¹¹ Ibid.

¹² Верховна Рада України, Женевська конвенція про поводження з військовополоненими, 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 25.07.2024 р.)

- має існувати прямий причинно-наслідковий зв'язок між діями й шкодою, яка може бути завдана;
- дії мають бути спеціально сплановані таким чином, щоби безпосередньо завдати необхідний мінімальний рівень шкоди на підтримку однієї зі сторін конфлікту й на шкоду іншій (зв'язок з учасниками бойових дій у збройному конфлікті).¹³

Перша ознака стосується порогу шкоди, іншими словами, вимоги до можливих наслідків від дій цивільної особи. У цій ознаці поєднуються 2 форми досягнення такого порогу: через негативний вплив на військові операції чи військовий потенціал або через загибель чи поранення захищених осіб, або ж руйнування захищених об'єктів.

У першому випадку очевидним прикладом досягнення порогу шкоди буде спрямування дій проти комбатанта чи військового об'єкта.¹⁴ Або ж навіть ширше, поріг буде досягнуто в разі, якщо дії націлюються на завдання шкоди військового характеру (це відрізняється від сценарію вище, наприклад, у ситуації впливу цивільних осіб на здатність військових підтримувати комунікацію, участі цивільних в охороні захоплених військовополонених, участі в недопуску військових супротивної сторони до певного об'єкта¹⁵ чи організації відволікального вогню, який не спрямований проти будь-якого об'єкта, але покликаний уможливити напад на військовий об'єкт однією зі сторін в конфлікті). Важливо, що в основі описаного тут сценарію в досягненні порогу лежить дія, а не бездіяльність.¹⁶ Неповідомлення інформації чи незгода співпрацювати зі стороною, що здійснює окупацію, не може розглядатися як така, що визначає цивільну особу як таку, що бере безпосередню участь у збройних діях.

Альтернативно досягнення порогу шкоди може відбуватися через дії, які можуть призвести до загибелі чи поранення захищених осіб або руйнування захищених об'єктів. У цьому випадку йдеться про спрямування нападу не проти військових цілей супротивника, а проти цивільних осіб чи об'єктів, захищених за МГП (обстріл цивільних осіб, що належать до супротивної сторони конфлікту тощо).¹⁷

¹³ Див. Benchbook on the Adjudication of International Crimes under Ukrainian Domestic Law, Para. 20. (date of access: 26.07.2024). Nils Melzer, International humanitarian law: a comprehensive introduction, ICRC, 2019, Page 20.

¹⁴ Nils Melzer, International humanitarian law: a comprehensive introduction, ICRC, 2019, Page 47.

¹⁵ Ibid., Page 48.

¹⁶ Ibid., Page 49.

¹⁷ Ibid., Page 50.

Друга кумулятивна ознака вимагає настання прямої шкоди від дії. Це означає, що між дією та шкодою має бути один причинно-наслідковий крок. Іншими словами, шкода, що завдається цивільною особою, яка бере безпосередню участь у збройному конфлікті, має бути тісно пов'язана з підвищенням потенціалу власних збройних сил чи звуженням можливостей для супротивника. Яскравим ілюстративним прикладом у цьому зв'язку буде транспортування зброї. На відрізку від заводу, що її виготовляє, до порту чи великого військового складу не йтиметься про пряму участь у конфлікті, а при транспортуванні від складу до позицій збройних сил – йтиметься.¹⁸ Для того, щоби дія розглядалася як така, що завдає прямої шкоди, як видно з прикладу вище, не обов'язково щоби саме воно призводило до втрат у збройних силах супротивника чи до руйнування його об'єктів. Так, прикладами прямої шкоди буде передання розвідувальної інформації супротивнику, позначення цілей для нападів, надання іншої інформації, що уможливорює військові операції, власній стороні в конфлікті.¹⁹

Нарешті, третя кумулятивна ознака вимагає особливого дизайну дії, яка дає змогу зробити висновок про безпосередню участь цивільної особи в збройному конфлікті. Ця ознака дозволяє відмежовувати, скажімо, загальнокримінальні злочини на окупованій території (розстріл військових чи цивільних осіб на окупованій території внаслідок побутової сварки тощо) від власне прикладів безпосередньої участі в збройному конфлікті.²⁰ Дизайн дії, відповідно, має бути таким, щоб уможливити за рахунок неї сприяння стороні в конфлікті.

Навіть коли конкретні дії цивільної особи зустрічають ознаки, описані вище, і, як наслідок, перетворюють таку особу в безпосереднього учасника збройного конфлікту, таке перевтілення відбувається лише на обмежений час виконання цих ознак. Так, безпосередня участь у збройному конфлікті може полягати в здійсненні конкретного шкідливого для протилежної сторони в конфлікті акту, підготовці до нього, висуванні на позицію, з якої такий акт буде здійснено, чи повернення на неї.²¹ При цьому загальна підготовка до спротиву чи невизначених дій не розглядається як безпосередня участь у збройному конфлікті.²²

¹⁸ Ibid., Page 56.

¹⁹ Ibid., Page 55.

²⁰ Ibid., Page 60.

²¹ Ibid., Page 66.

²² Ibid.

с. Військові об'єкти та цивільні об'єкти

Згадані в першому розділі вимоги щодо розмежування стосуються також і об'єктів: військових та цивільних. Цивільні об'єкти, як це видно зі статті 52 ДП I, визначаються від зворотного – через позначення того, що до них відносяться всі ті, які не є військовими:

«1. Цивільні об'єкти не повинні бути об'єктом нападу або репресалій. Цивільними об'єктами є всі ті об'єкти, які не є воєнними об'єктами, як вони визначені в пункті 2.

2. Напади повинні суворо обмежуватися об'єктами. Що стосується об'єктів, то воєнні об'єкти обмежуються тими об'єктами, які через свій характер, розміщення, призначення або використання вносять ефективний вклад у воєнні дії й повне або часткове руйнування, захоплення чи нейтралізація яких за існуючих у даний момент обставин дає явну воєнну перевагу».

Таким чином, ключовим для розуміння розмежування є визначення військових об'єктів. Військові об'єкти визначаються через чотири альтернативних ознаки: характер, розташування (розміщення), призначення або використання. Ці чотири ознаки розкривають різні особливості об'єктів, що можуть розглядатися як військові, хоча можуть і збігатися та накладатися.

Відсилання до природи об'єкта дає змогу зарахувати до військових будь-яку зброю, військове обладнання, штаби військ, військові табори тощо.²³ На природу об'єкта не впливає стан справності зброї, техніки чи іншого обладнання або об'єкта. Лише фундаментальна зміна його якостей може вплинути на природу об'єкта – наприклад, передача військової автівки чи танка в музей.

Характеристика розташування відсилає до об'єктів, що за своєю природою не є військовими, але з огляду на місце розташування перетворюються на військові. Типовим прикладом тут зазвичай є мости, транспортні магістралі та залізничні вузли²⁴, проте такі об'єкти часом визначаються як військові за природою. Різність підходів може витікати з того, де саме розташований міст.

²³ Protocol Additional to the Geneva Conventions, 12.08.1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8.06.1977, International Humanitarian Law Databases ICRC. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-52/commentary/1987?activeTab=default> (date of access: 26.07.2024)

²⁴ Protocol Additional to the Geneva Conventions, 12.08.1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8.06.1977, International Humanitarian Law Databases ICRC. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-52/commentary/1987?activeTab=default> (date of access: 26.07.2024)

У разі, якщо він підводить до важливих військових об'єктів чи споруд, він буде військовим об'єктом за природою. Якщо ж йдеться про міст у глибшому тилу, то він може розглядатися як військовий з огляду на його розташування. Можливо, ще більш наочним прикладом військового об'єкта за розташуванням буде певна споруда на підвищенні, яка, у разі зайняття супротивником, забезпечить йому військову перевагу.

Призначення об'єкта відсилає до його майбутнього використання, у той час як використання – до того, як конкретний об'єкт наразі залучений у збройні дії.²⁵ Так, будь-який цивільний об'єкт у разі зайняття стороною в конфлікті може стати військовим об'єктом. Подібним чином можна інтерпретувати зміну характеру об'єкта з точки зору призначення. Ті об'єкти, які можуть у майбутньому використовуватися у військових цілях, мають перспективу розглядатися як військові. Це, утім, не означає тотального дозволу на презюмування військового характеру будь-якого об'єкта. Йдеться лише про обґрунтовані підстави вважати, що об'єкт використовуватиметься у військових цілях (завод, що почав переобладнуватися для виробництва військової продукції, покинута будівля, в якій організовується склад боєприпасів, недобудована злітно-посадкова смуга тощо).

Визначення військового об'єкта, окрім відсилання до характеристик, містить ще й вказівку на те, що до таких об'єктів належать ті, «повне або часткове руйнування, захоплення чи нейтралізація яких за наявних у даний момент обставин дає явну воєнну перевагу». Це формулювання є своєрідним вмонтованим у визначення військового об'єкта принципом пропорційності. Він менш актуальний для військових за своєю природою об'єктів, утім, більш важливий, коли йдеться про об'єкти, що розглядаються як військові з огляду на їхнє розташування, призначення чи використання. Так, при визначенні того, чи є об'єкт військовим, необхідно додатково зважувати, чи надасть його ураження описану в статті 52 ДП I перевагу стороні в конфлікті.

Усі інші об'єкти, що не відповідають вимогам частини 2 статті 52 ДП I, є цивільними.

²⁵ Protocol Additional to the Geneva Conventions, 12.08.1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8.06.1977, International Humanitarian Law Databases ICRC. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-52/commentary/1987?activeTab=default> (date of access: 26.07.2024)

d. Об'єкти подвійного призначення

Деякі об'єкти можуть використовуватися і як цивільні, і як військові. Типовими прикладами є ті ж самі мости, автомагістралі, цивільні аеропорти, електростанції та розподільні мережі, нафтохранилища й нафтобази тощо. Хоча дискусія про об'єкти подвійного призначення досить популярна в МГП, вона має мало додаткового юридичного значення. Окремого захисту для об'єктів цієї категорії в МГП не існує. До них застосовується стаття 52 ДП І, яка відносить до військових об'єктів ще й ті, що за своїм призначенням чи використанням роблять внесок у воєнні дії та містять внутрішню, хоч і таку, що часом ігнорується, згадку про пропорційність. Також до оцінки захисту об'єктів подвійного призначення застосовується принцип пропорційності, вміщений у частину 5 статті 51 ДП І:

«напад, що, як можна очікувати, попутно потягне за собою втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб та шкоду цивільним об'єктам, або те й інше разом, які були б надмірними щодо конкретної і безпосередньої воєнної переваги, якої передбачається таким чином досягти».

Цей загальний принцип пропорційності зі статті 51 дещо відрізняється від вбудованого принципу пропорційності за статтею 52. У першому випадку йдеться про «безпосередню та пряму», у другому – про «явну» військову перевагу. Вважається, що другий стандарт нижчий, ніж у випадку із принципом пропорційності. Під явною розуміють певну матеріальну значимість військової переваги й досить високі шанси її досягнення.

У будь-якому разі до об'єктів подвійного призначення застосовуються загальні норми МГП, а не окремий блок регулювання. Таким чином, для прийняття рішення про те, чи буде той чи інший об'єкт подвійного призначення в конкретному контексті військовим об'єктом, беруться до уваги вимоги про врахування вбудованого принципу пропорційності в статтю 52 ДП І. Далі, у разі, якщо об'єкт подвійного призначення є військовим, напад на нього все одно оцінюється крізь призму принципу пропорційності за статтею 51 ДП І, яка встановлює дещо вищий стандарт утримання від нападу. Відповідно, об'єкт подвійного призначення може бути військовим, але не підлягати нападу через вимоги принципу пропорційності.

Виконайте практичне завдання
до лекції

[ПЕРЕГЛЯНУТИ ПЗ](#)

Курс з міжнародного гуманітарного та кримінального права створений з метою підвищення рівня знань українських суддів у цих сферах та покращення якості правосуддя у справах про війнні злочини. Курс створений ГО «Трус Хаундс»